

ÖĞRETMEN LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE YÖNELİMLERİ

Zühal ÇUBUKÇU

Bu araştırmanın genel amacı, Öğretmen Lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine karşı yönelimlerini değerlendirmektir. Araştırmaya toplam olarak 262 öğrenci katılmıştır. Öğrencilere ilk olarak, "önümüzdeki 10-15 yıl sonra hangi meslekte çalışırsanız daha mutlu olacağınızı düşünüyorsunuz?" konusu verilerek serbest kompozisyon yazmaları istenmiştir. Kompozisyonlar, analiz edilmiş ve kompozisyonlarda yer alan meslekler, sınıflara göre ayrı ayrı belirlenmiştir. >kinici olarak, öğrencilere, yazmış oldukları kompozisyonlardan elde edilen ve tercih frekanslarına göre düzenlenen kurumların ve mesleklerin yer aldığı bir liste verilerek, tercihlerini 1'den 10'a kadar öncelik sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Bu araştırma ile ortaya çıkan sonuçlar bize, Öğretmen Lisesi öğrencilerinin bir meslek seçimiyle karşı karşıya kaldıkları zaman öğretmenlik mesleğini öncelikle tercih etmediklerini ortaya koymaktadır.

Bir eğitim sisteminin temel öğelerinden birisi, öğretmendir. Eğitimin etkili olabilmesi ve amaçlarını gerçekleştirebilmesi, büyük ölçüde, öğretmen niteliğine bağlıdır. Öğretmen, eğitim programını geliştirerek, ürüne değerler ve standartlar kazandıran en önemli canlı öge olarak kabul edilmektedir.

Öğretmen, "devletin eğitim politikasını, uygulamaya koyan, uygulama sonuçları ile bu politikayı etkileyen, eğitimde uzmanlık çalışmalarından faydalanan, fakat aynı zamanda, bu çalışmalara problem sağlayan önemli kişidir" (Varış, 1973, s: 48). TBMM' ine sunulan ilk hükümet programlarında, "eğitimin özel bir ihtisas alanı olduğu ve öğretmenliğin bir ihtisas mesleği" olduğuna ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Çubukçu

1973 yılında yayınlanan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa göre; "öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler, bu görevlerini Türk Milli Eğitimi'nin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler. Öğretmenlik mesleğine hazırlık; genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik formasyonu ile sağlanır."

1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu'na göre, öğretmenlerin bu nitelikleri kazanabilmeleri için, hangi öğretim kademesinde çalışırlarsa çalışsınlar, yüksek öğrenim görmeleri esastır. Yine aynı yasaya göre, bu öğrenim; lisans öncesi, lisans ve lisans üstü düzeylerde, yatay ve dikey geçişlere imkan verecek biçimde düzenlenmektedir.

Temel eğitim yasasına göre;" daha önce var olan, ilkokullara öğretmen yetiştiren; bölgelerindeki ilkokulları geliştiren ve ilkokul öğretmenlerinin işbaşında yetiştirmelerine yardımcı olan; mezunlarının çalışmalarını izleyip değerlendiren; çevresine kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınmada önderlik eden " (12113 sayılı resmi gazete, 1965), ilkokul üzerine 6 yıllık, ortaokul üzerine 3 yıllık eğitim kurumları olan "ilköğretmen okulları", 1974-1975 öğretim yılından itibaren, "Öğretmen Lisesi" adını almıştır.

1974-1975 ders yılından itibaren Temel Eğitim 1. kademe (ilkokullar) için sınıf öğretmeni yetiştirmek üzere 2 yıl öğrenim süreli Eğitim Enstitüleri açılmaya başlamıştır. 1976 yılında da sayıları 50'yi bulan bu okullar eski ilköğretmen okulları binalarında faaliyet göstermişlerdir.

1981 yılında kabul edilen Yükseköğretim Kanunu'na göre, yapılan düzenleme ile, "sınıf öğretmeni" yetiştiren bu yüksek okulların sayıları 17'ye indirilmiştir.

Talim Terbiye Kurulunun, 1973 tarih ve 456 sayılı kararı ile 1973-1974 öğretim yılından itibaren ilköğretmen okullarında, lise programları uygulanmaya başlanmıştır.

Öğretmen Liseleri, modern fen ve matematik programlarının uygulandığı ilkokul üzerine (6), ortaokul üzerine (3) yıl karma eğitim yapan kurumlardır.

Bu kurumların, öğrencilerini öğretmen eğitimi veren yüksekokul ve fakültelere yönlendirmeleri gereği, amaçlar çerçevesinde, şöyle açıklanmıştır (MEB. Tebliğler Dergisi, 2183,1985):

Öğretmen Liseleri, Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

- a) Öncelikle, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları ile diğer yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlar.
- b) Öğrencilerine, öğretmenlik ruhunu aşılıyarak, öğretmenlik mesleğini sevdiren ve onları öğretmenliğe yönlendirir.
- c) Öğrencilerine; öğretmenliğin gerektirdiği davranışları kazandırarak, bu davranışları, uygulama yollarını öğretir.

Öğretmen Liselerinin öğrencileri, öğretmen eğitimi veren yüksekokul ve fakültelere yönlendirmeleri doğrultusunda yapacakları işler şöyle açıklanmıştır:

- a) Öğrencilere, öğretmenlik mesleğini sevmeleri, benimsemeleri için gerekli davranışları kazandırmak.
- b) Öğrencileri haftalık ders dağıtım çizelgesinde yer alan eğitici kollara yönlendirerek, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında alan seçmesini kolaylaştıracak yeteneklerini geliştirmektir.

Amaçları arasında, öğretmenlik mesleğine yönlendirmeyi vurgulayan, bu kurumlar, programlarını geliştirirken bu yönlendirmeyi gerçekleştirememektedirler. Bu kurumların programları incelendiğinde; esas işlevleri arasında, öğrencilerine öğretmenlik mesleğini sevdirmeye, onları mesleğe yönlendirmeye ve öğretmenliğin gerektirdiği davranışları kazandırmaya yönelik çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir.

1990-1991 öğretim yılından itibaren "Öğretmen Liseleri", "Anadolu Öğretmen Liseleri" adını almıştır. Bugün 69 Anadolu Öğretmen Lisesi bulunmaktadır.

Alman politika kararlarına göre, Anadolu Öğretmen Liseleri, ortaokul üzerine 1 yıl hazırlık olmak üzere toplam 4 yıl normal öğretim süreli, yabancı dil eğitimi ağırlıklı, öğretmenlik mesleğine ilgi, istek ve yatkınlık kazandırıcı

derslere yer veren, paralı, parasız yatılı ve gündüzlü eğitim ve öğretim yapan ortaöğretim kurumlarıdır. (MEB. Tebliğler Dergisi, 2329,1991)

1990-1991 öğretim yılından itibaren Öğretmen Liselerinin, ortaokul kısmına öğrenci alınmamaktadır. Anadolu Öğretmen Liselerinin hazırlık sınıflarına merkezi sistemle yapılan giriş sınavı ile öğrenci alınmaktadır.

Bu okullara başvurabilmek için; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, ortaokul son sınıf öğrencisi olmak, ortaokulda sınıf tekrar etmemiş olmak, ortaokulun birinci ve ikinci sınıflarında Türkçe, Fen Bilgisi, Matematik derslerinin her birinin yıl sonu notunun en az 5 ve not ortalamasının da en az 7 olması gerekmektedir.

Aday seçimi yapılırken, çalışkanlığı, öğretmenlik mesleğine karşı ilgisi, konuşma, kavrama ve ifade yeteneği, kendine olan güven duygusu, ahlaki durumu, fiziki görünüşü, bilinen bir beden ve ruh aksaklığının bulunup bulunmadığı gibi hususlar gözönünde bulundurulur denilmektedir.

Öğretmenlik mesleği, öğretmenin kişiliği ile doğrudan ilgilidir. Kişilik değerleri önemli görüldüğü için; mesleğe girecek kişilerin seçiminde bu değerlerin önemli bir faktör olması gerekir. Fakat Öğretmen Liselerine girişte, aday seçimi yapılırken, adayların tutum ve kişilik özellikleri, öğretmenlik mesleğine karşı ilgileri ve yeteneklerini saptamaya yönelik ölçümlere gidilmemektedir.

Alınan politika kararlarına göre, Anadolu Öğretmen Liselerinin programlarının bir özelliği olarak; "bu okullarda, özellikle öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının ilgili bölümlerine öğrenci hazırlayan programların uygulanması esastır" (MEB. Tebliğler Dergisi,2329,1991.).

Programlar, ortak kültür derslerinden, öğretmenlik mesleğine ilgi ve sevgi uyandıran derslerden, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının ilgili bölümlerine yönlendirici derslerden, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine cevap veren seçmeli derslerden meydana gelmektedir.

Bu kurumların programlarını incelediğimizde, öğretmenlik mesleğine ilgi ve sevgi uyandıran dersler olarak, Öğretmenlik

Bilgisi dersleri grubu içerisinde Eğitime Giriş, Eğitim Psikolojisi ve Eğitim-Öğretim ilkeleri dersleri yer almaktadır.

Ayrıca, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının ilgili bölümlerine yönlendirmek amacıyla , Öğretmen Liselerinde 2. ve 3. sınıflar , sınıf ve alan öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumlarının programlarına göre bölümlere ayrılmaktadır.

Bu bölümler, lise 2. sınıfta sosyal bilimler ve edebiyat, fen bilimleri, yabancı dil, sınıf öğretmenliği, resim, spor ve müzik; lise 3. sınıfta, sosyal bilimler ve edebiyat, matematik, fen bilimleri, yabancı dil, sınıf öğretmenliği, resim ve müzikten oluşmaktadır. Bölümler en az 10 öğrencinin istemesi durumunda açılmaktadır.

Öğretmenlik Bilgisi derslerinin oranları,bölümlere göre aynı oranda yer alarak, lise 1. sınıftan itibaren 3. sınıfa doğru bir artış göstermesi gerekmektedir. Çünkü Öğretmen Liselerinin öğrencilerini öğretmenlik mesleğine hazırladığı, sevdiğini ve yönlendirdiği düşünülmektedir.

Öğretmenlik, alan ve meslek bilgisinin yanısıra, sabır özveri ve sürekli kendini yenileme gibi özellikleri de gerektiren bir meslektir. Bu nedenle, öğretmenlerin mesleklerinde başarılı olabilmeleri için, mesleklerini severek, isteyerek ve önemseyerek yapmaları önem taşımaktadır. Ancak son yıllarda yapılan araştırmalar, öğretmen yetiştiren kurumlara daha çok, idealinde öğretmenlik mesleği olmayan gençlerin girdiğini, öğretmenlik mesleğinin en son sıralarda tercih edilen ve "açıkta kalmamak için" seçilen bir meslek durumuna geldiğini ortaya koymaktadır (Ertürk, 1979; Başaran, 1987; Karagözoğlu, 1987; Aşkar ve Çelenk, 1989; Sözer, 1991).

Yöntem

Bu çalışmada; Öğretmen Liselerinin temel amaçlarından birisi olan; öğrencileri öğretmenlik mesleğine yönlendirme amacının,ne dereceye kadar gerçekleştiği incelenmektedir.

Çalışma, Eskişehir Yunus Emre Anadolu Öğretmen Lisesinde yapılmıştır. Çalışmaya 128 Lise 1. sınıf öğrencisi, 58 Lise 2. sınıf öğrencisi ve 76 Lise ö. sınıf öğrencisi olmak üzere toplam

olarak 262 öğrenci katılmıştır. Lise birinci sınıf öğrencisinin, fazla olması öğrenci sayılarının artırılarak 3 şube açılmış olmasındandır. Araştırmaya, devam eden bütün öğrencilerin katılması sağlanmıştır.

Öğretmen lisesi öğrencülerinin öğretmenlik mesleğine yönelimlerini değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada; ilk olarak öğrencilere, "önümüzdeki 10-15 yıl sonra hangi meslekte çalışırsanız daha mutlu olacağınızı düşünüyorsunuz" konusu verilerek serbest kompozisyon yazmaları istenmiştir. Kompozisyonlar, analiz edilmiş ve kompozisyonlarda yer alan meslekler, sınıflara göre ayrı ayrı belirlenmiştir. <kinici olarak, öğrencilere, yazmış oldukları kompozisyonlardan elde edilen ve tercih frekanslarına göre düzenlenen kurumların ve mesleklerin yer aldığı bir liste verilerek, tercihlerini 1'den 10'a kadar öncelik sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. ,

Bulgu ve Yorumlar

Öğretmen lisesi öğrencülerinin öğretmenlik mesleğine karşı yönelimlerini değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmanın bulgu ve yorumları lise 1., 2. ve 3. sınıflar için ayrı ayrı ele alınarak düzenlenmiştir.

Lise 1. sınıf öğrencülerinin %16.4'ü (21 öğrenci) ilk tercih olarak ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerini tercih etmiştir. Lise 1. sınıf öğrencüeri % 4.7'si (6 öğrenci) Sınıf Öğretmenliğini tercih etmiştir. Sınıf öğretmenliği ve Eğitim Fakültelerini tercih edenleri birlikte düşündüğümüzde öğrencülerin % 21.7'i (27 öğrenci) öğretmenliği tercih etmiştir. Lise 1. sınıf öğrencüeri içerisinde geriye kalan %78.9 oranındaki (101 öğrenci) başka meslekleri tercih etmişlerdir.

Lise 2. sınıf öğrencülerinin %13.8'i (8 öğrenci) ilk tercih olarak ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerini tercih etmiştir. Lise ikinci sınıf öğrencülerinin %6.9'u (4 öğrenci) Sınıf Öğretmenliğini tercih etmiştir. Sınıf Öğretmenliği ve Eğitim Fakültelerini tercih edenleri birlikte düşündüğümüzde; %20.7 oranda (12 öğrenci) öğretmenlik mesleğini tercih etmiştir. Lise 2. sınıf öğrencüeri içerisinde geriye kalan %79.3 oranda (46 öğrenci) başka meslekleri tercih etmişlerdir.

Lise 3. sınıf öğrencilerinin %10.5 oranı (8 öğrenci) ilk tercih olarak ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerini tercih etmiştir. Lise 3. sınıf öğrencilerinden %7.9 oranda (6 öğrenci) Sınıf Öğretmenliğini tercih etmiştir. Sınıf Öğretmenliği ve Eğitim Fakültelerini tercih edenleri birlikte düşündüğümüzde; %18.4 oranında (14 öğrenci) öğretmenliği tercih etmiştir. Lise 3. sınıf öğrencileri içerisinde geriye kalan % 81.6 oranındaki (62 öğrenci) başka meslekleri tercih etmişlerdir.

Öğretmen tisesi 1. 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini tercih etme oranları üe, başka meslekleri tercih etme oranlarını birlikte, Tablo halinde düzenlediğimizde şu görünüm ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğini ve Başka Meslekleri Tercih Etme Durumu

Sınıflar	N	Öğretmenlik Mesleği		Diğer Meslekler	
		f	%	f	%
1	128	27	21.1	101	78.9
2	58	12	20.7	46	79.3
3	76	14	18.4	62	81.6
TOPLAM	262	53	22.0	209	78.0

Öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini tercih etmeleri ve özellikle bu tercih oranının birinci yıldan son yıla doğru gittikçe artması gerekir, varsayımına dayanılarak yapılan bu çalışmanın sonuçları bize varsayımın tam tersini göstermektedir.

Sonuçlar

a) Öğretmen Lisesi 1. yıl (lise 1. sınıf) öğrencileri, öğretmenlik mesleğini, (%21.1) oranında, tercih etmişlerdir. Öğrencilerin (%78.9)' u başka mesleklere eğilim göstermişlerdir.

- b) Öğretmen Lisesi 2. yıl (lise 2. sınıf) öğrencileri, öğretmenlik mesleğini (%20.7) oranında tercih etmişlerdir. Öğrencilerin (%79.3)' ü başka meslekleri tercih etmişlerdir.
- c) Öğretmen Lisesi 3. yıl (lise 3. sınıf) öğrencileri, öğretmenlik mesleğini (%18.4) oranında tercih etmişlerdir. Öğrencilerin (%81.6)' sı başka mesleklere eğilimlidir.
- d) Bu durumda, yeni nesillerin öğretmenliğe daha eğilimli oldukları söylenebilir.

Bu sonuçlar bize, Öğretmen Lisesi öğrencilerinin bir meslek seçimiyle karşı karşıya kaldıkları zaman öğretmenlik mesleğini öncelikle tercih etmediklerini ortaya koymaktadır.

Öneriler:

Bu kesimde öneriler, öğretmen niteliğini geliştirmek ve Öğretmen Liselerinin geliştirilmesi yönünde, iki kategori halinde ele alınacaktır.

Öğretmen niteliğini geliştirmekle ilgili olarak;

- a) Öğretmenlik mesleğini, isteyen öğrenciler için sağlanan, hizmet karşılığı parasız yatılılık veya bursluluk sistemi, sadece Eğitim Fakülteleri ve Sınıf Öğretmeni yetiştiren Eğitim Yüksekokulları için geçerli olmalıdır.
- b) Eğitim Fakülteleri ve Sınıf Öğretmeni yetiştiren yüksekokullarda okuyan öğrenciler 1. yıl sonunda öğretmenliğe yatkınlık yönünden gözden geçirilerek, 2. 3. ve 4. sınıflarda kadrolu ve maaşlı olarak öğrenim görmeli ve bu yıllar kıdemlerine sayılmalıdır.
- c) Öğretmen eğitimi işi, bir bütün olarak ele alınmalı, öğretmen ihtiyacı planlanmalı ve ona göre Öğretmen Lisesi öğrencilerinin , Sınıf Öğretmeni yetiştiren yüksekokullara ve Eğitim Fakültelerine, Üniversite Seçme ve Yerleştirme sınavı dışında sözlü ve yazılı sınavlarla alınmaları sağlanmalıdır.
- d) Eğitim Fakülteleri ve Sınıf Öğretmeni yetiştiren yüksekokulları bitiren öğretmen adaylarının mesleğe hemen başlamaları sağlanmalıdır.

Şunu unutmamak gerekir ki yukarıdaki önlemler, bütün lise öğrencileri için öğretmenliği daha tercih edilebilir hale getirebilecektir.

Öğretmen liselerinin programlarıyla ilgili olarak, Öğretmen Liselerinin programları Milli Eğitim sistemi bütünlüğü içinde ele alınmalı ve değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA:

Aşkar, Petek ve Münire Erden. "Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği, " Çağdaş Eğitim, 12: 121, Nisan 1987, s. 8-11.

Başaran, <brahim Ethem. "Öğretmenliğin Toplumdaki Konumu," Çağdaş Eğitim, 12, 118: 12-19 Ocak 1987.

Cicioğlu, Hasan. Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim Tarihi Gelişimi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fak. Yayınları No: 334, Ankara 1982, s.361.

Karagözoğlu, Galip. Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik Mesleğine Yönelme, " Çağdaş Gelişmeler Işığında Türkiye'de Eğitim Fakültelerinin Yeri ve Rolü " Uluslararası Sempozyumu 17-19 Kasım 1986, H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi,Özel Sayı, Sayı:2, 1987.

Koçer, H. Ali. " İlkokul Öğretmeni Yetiştirilmesi", Cumhuriyet Döneminde EğitimAnkara, MEB. Basımevi, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, 1983.

Küçükahmet , Leyla. Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Çalışan Öğretmenlerin Tutumlarının Program Geliştirme Açısından Yorumu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara, 1974.

MEB. Öğretmen Yetiştirme Danışma Kurulu Toplantısı, "Raporlar, Görüşmeler, Öneriler", MEB. Ankara, 1989.

MEB Tebliğler Dergisi, Sayı: 2140, 1983.

_____, Sayı:2183, 1985,

_____, Sayı:2329, 1991.

İlköğretmen Okulları İdare Yönetmeliği, 29 Eylül 1965 tarih ve 12113 sayılı Resmi Gazete, m. 1.

Çubukçu

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.

Sözer, Ersan. Eğitim Fakültesi Öğrencileri ile Öğretmenlik Sertifikası Programı Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları, Anadolu Üniversitesi Yay. No. 665, Eskişehir, 1992.

Türkoğlu, Adil. Öğretmen Yetiştirmede Amaçlar, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 5, 1991.

Varış, Fatma. Öğretmen Yetiştirme Üzerine, 50. Yıla Armağan, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No:36, Kalite Basımevi, Ankara, 1973, s:47-62. '

Yazar

Zuhal Çubukçu Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır.